

MUSEO ETNOLÓGICO DE NONASPE / MUSEU ETNOLÒGIC DE NONASP

"Lo museu parla"

El patrimonio cultural lingüístico aragonés en el Bajo Aragón-Caspe. Memoria oral, año 2016

El patrimoni cultural lingüístic aragonés en el Baix Aragó-Casp. Memòria oral, any 2016

Organiza: Amics de Nonasp

Colabora: Gobierno de Aragón e Institut Ramon Muntaner

ENTREVISTA A PURA GINER TOMÁS

DATA I LLOC DE NAIXEMENT: 14/08/1936 a Nonasp

DATA I LLOC DE L'ENTREVISTA: 15/12/2015, carrer Eres Baixes a Nonasp

ENTREVISTADORA Pepa Nogués

DURADA TOTAL: 24'44''

SUPORT: VÍDEO

FORMAT: MP4

P: El seu pare com es deia?

R: El meu pare es die Manuel Giner Ráfales i també va nàxier a Nonasp.

P: Quin any?

R: (..) El 1901

P: A casa del seu pare, què eren de professió?

R: A la casa del meu pare de professió eren ferrers, però ell hi va treballar poc i després se va ficar en l'agricultura. Tenie 18 anys i encara no havia treballat mai en sí a cap puesto i això que ere antes! Però no havie treballat mai hasta que va començar ell (en l'agricultura).

P: Quin número de germà era son pare?

R: Lo segundo. Lo primer ere una germana, la gran, i després ell ere lo segundo de 7 germans.

P: I la ferreria no se la va quedar ell?

R: La ferreria se la va quedar un oncle, on germà del meu pare, lo que anave a darrere d'ell.

P: I al seu pare no li agradava?

R: No. No, mira, no ho sé, coses... Que es va voler posar en l'agricultura perquè portàvem moltes terres i resulte que los mossos i jornalers que portaven ja..., que donave pa tant i es va ficar ell.

P: I els pares del seu pare, se'n recorda del nom?

R: Lo iaio se die José Giner Alfonso i la meua iaia es die Maria Ráfales i de segon... Llop, me penso, però no estic segura.

P: I eren los dos de Nonasp?

R: Sí, també eren de Nonasp.

P: Son iaio José ere ferrer i sa iaia?

R: La iaia feie la faena de casa i 7 fills... Va morir en quaranta-i-set anys com que no la vaig conèixer.

P: I la seua mare?

R: La meua mare es die Rosa Tomás Andreu.

P: Ere d'aquí del poble?

R: Sí.

P: Sap quin any va nàxier poco más o menos?

R: L'any 1906.

P: A casa de la seua mare, quin ofici eren?

R: Eren agricultors. Treballaven tots en l'agricultura, en mas, en carros, tot...

P: Ella va treballar també?

R: Ella en l'agricultura primer i después a casa. Va treballar sempre per l'horta i per tot i quan se va casar va continuar. I cuidant-nos a natres tres que érem tres germanes.

P: Molt bé. I els seus iaïos per part de sa mare?

R: Los iaïos se dien Escolástico Tomás Moreno i la iaia es die Manuela Andreu Roc.

P: I este Escolástico és lo que tenie botiga i feie de traginer?

R: Este és lo que feie de transportiste. Però fa molts anys, jo ja no m'acorde. Jo quan vaig néixer i vaig ser grandeta ja no ho feien después. Això en los any anaen en tartanes i carros d'estos i anaen hasta Tortosa, de transportiste, i pa que no l'atraquessen portave un cinturó que portave totes les monedetes i els calcetins també, los quartos. Este és lo que fee de transportiste però jo ja no ho he vist.

P: Això ere com una malla (llarga que la passave entre les cames) i se la lligave a la cintura dins els pantalons, quedave camuflat.

R: Sí tot això encara ho tenen.

P: I ells tenien botiga a casa també?

R: Sí, van tindre tenda però jo tampoc m'acordo perquè mon iaio també en van tindre. De l'altre encara m'acorde però dels pares de la meua mare no m'acorde. Lo que passe és que los altres sempre es va dir lo quarto de la tenda i los pesos i mesures i tot això encara està tot allí, encara tenen totes les coses.

P: Algun revesiaio de vostè lo va conèixer o s'acorda?

R: No, no, no, no vaig conèixer quasi ni als iaïos. A alguna iaia no la vaig conèixer: a la mare del meu pare no la vaig conèixer i a la mare de la meua mare tenia 8 anys quan se va morir. I els iaïos tenia la un 10 i l'altre 11, se van morir los dos el mateix any, l'un pal febrer i l'altre pal noviembre.

P: I ja no els va conèixer...

R: Als iaïos molt perquè sempre estava en ells, però a les iaïes poc.

P: Que li parlessin o li expliquessin coses dels revesiaïos, de quin ofici tenien...

R: De lo revesiaio per part de pare si que m'han parlat molt. Ere ferrer. Va vindre de Gandesa i es va casar en la meua revesiaia, aquí, perquè tenien ferreria ja, ja dels revesiaïos, i es van ficar a treballar a la ferreria. (...) I en l'oncle José ja s'ha perdut l'ofici perquè ell va tindre tres fills i se li van morir els tres, sol naixien i als poquets dies se morien. I les filles també ja s'han mort,

molt jòvens les dos. Les meues cosines van viure i es van casar, la gran no va tindre fills però la petita va tindre tres xiquetes. (...) I ja s'han mort, ja fa temps.

P: I vostè recorda haver-lo vist treballant de ferrer a son iaio al taller?

R: No, a mon iaio no. Venie i comprave rucs i de treballar de ferrer jo no el vaig vore mai. Comprave gorrinos, comprave rucs i els tornave a vendre, tot això feie ell. I sempre estave en negocis d'estos però de treballar no el vaig vore treballar mai, ni de ferrer, ni de pagès ni de res. I el meu pare diu que tampoc el va vore treballar mai. Va ser fill únic, van tindre molts crios i se'ls van morir tots, tots de la diftèria, del negrotillo que dien. I ell va ser fill únic però no va eixir treballador. M'acordo molt de jugar e ell, de tot. Van ficar tenda, van tindre tenda i encara la vaig conèixer jo, encara vaig vendre sardines.

P: De qui ere la botiga?

R: De mon iaio.

P: Del pare de son pare? Estos també van tindre tenda.

R: Sí i m'acordo, vagament perquè ere molt petita.

P: I què tenien? Sardines de casco...

R: De tot. Sardines, abadejo, una tenda que tenien de tot.

P: I on la tenien?

R: Al carrer Nou.

P: Quina època serie? Quan vostè era menuda?

R: Pues tindrie uns 3 o 4 anys i ja la van tancar.

P: És a dir, durant la Guerra ja la van tancar?

R: Sí, perquè no devia tindre jo més de 5 anys, ni tant tampoc. M'acorde tot perquè estava seguit allí, però vagament. M'acordo que jugava, que anava a ajudar-li a la tia a vendre, que em feia molta il·lusió quan venien a comprar sardines jo embolicar-les en lo paper. Ere molt petita. I quan venien los viatjants allí a la tenda també me'n recordo molt. Que me va agarrar molt complejo perquè el iaio els die: Esta és feeta! Moreneta i feeta, negreta me die, com sa mare. S'assemelle a la família de sa mare. Esta sí, a ma germana, esta és nostra, esta és Marcasa-. I jo tenie una mania de ser blanca. Ja era gran, eh!, i encara tenie lo complejo.

P: Pues vaja coses de dir! Ere una broma que die son iaio!

R: No, no, no en die cap de broma que ho die ben ensèrio. Que no és perquè t'ho diga jo però la família de la mare són més guapos que la família del pare, no n'hi cap de feo, ni a una part ni a una altra. (...)

P: Molt bé. I de son iaio i sa iaia de part de sa mare, se'n recorde d'alguna cosa?

R: Lo iaio ere molt xistòs.

P: Este és lo que anave a Tortosa de traginer, lo iaio Escolàstico.

R: I me prenien sempre en ell, m'acordo molt del iaio. I de la iaia també però tan sols tenie 8 anys quan se va morir. M'acordo molt, hasta lo tacte en les mans quan m'agarrave, me fee el dinar, m'aconvidave a dinar, que no n'he menjat més, me fee guixes. La mare no en va fer mai ni n'he menjat més mai i quan fee guixes se veu que m'agradaven i volie anar a dinar allí en ells. Del iaio més, ja era més gran, m'agradave molt d'anar en ell, sempre anave a l'hort en ell i féem coses los dos junts. A mi m'enviave a buscar coses al riu, juncs d'estos de sarment, i jo els hi portava i me donave una pesseta rúbia, una guinardina me die, i jo anave desesperada perquè me donave una pesseta.

(...)

Ere molt xistòs (l'Escolàstic), molt, sempre tenie una broma que gastar. Ara ja no s'acorde la gent, però va durar molts anys, joa era jo gran i tot això i feen: Pareixes l'oncle Escolàstic! (se li die a un que fee broma). (..) Juagaven los crios en les boletes i en la gaiata los ho enviave i quan lo vien ja s'amagaven. Ere molt enredon dels crios.

P: Sons pares quan vostè era menuda, on vivien? A casa els iaïos?

R: No, vivien a la casa de la ferreria. La casa ere del iaïo però en aquella casa no hi vivien i els iaïos vivien en una altra casa. Tenien una casa de més i hi vivien mons pares. Quan es va morir ma iaia sí que es van posar en casa dels altres iaïos pa que no es quedés sol. (...) En el iaïo de la mare.

P: I sa mare quin número de filla era?

R: La mare la segunda.

P: I l'altre era xic?

R: Eren tots xics. Tenia tres germans i ella quatre i ella ere la que fee 2, primer va ser un xic i després ella. (...) Los pares van viure sols hasta que jo vaig tindre 9 anys, lo dia que jo vaig cumplir 9 anys vam anar a viure a cals iaïos perquè no estés lo iaïo sol (l'Escolàstic).

P: Los pares quin any se devien casar?

R: La mare tenie 25 anys i el pare lo menos 38 o més.

P: Posem 30 o 31.

R: L'any 31 potser es van casar.

P: Les germanes?

R: Rosita, la primera, Pura i Maria, la petita.

P: Llavors vostè i la seua germana gran van continuar vivint a Nonasp i s'han casat a Nonasp...

R: Mos vam casar les dos lo mateix dia, hem estat sempre juntes, hem passat sempre tot juntes, lo bo i lo dolent, i ara mos ham separat...

P: Sí que ella està vivint en la filla (...)

P: Vostè i sa germana quin any se van casar?

R: 1958

P: I el seu home se diu? D'aquí del poble, oi?

R: Sí. Antonio Campanales Andreu. Del poble, de tota la vida.

P: I l'home de Rosita també?

R: Sí.

P: Llavors vostè va tindre fills?

R: Dos. (...) L'un viu a Castelldefels i lo gran viu a Saragossa.

P: Van estudiar o...?

R: Van estudiar però no van fer carrera. Lo gran va marxar als 13 anys a estudiar i quasi com aquell que diu d'estar aquí ja no ha tornat. I l'altre va marxar a Casp a com ara la ESO. (...) Ara té 52. (...) Lo petit va estar aquí hasta els 24 anys, va treballar de tot: va treballar a casa, al camp, a jornals... I als 24 anys se'n va anar a Barcelona de xòfer, en un camión. I allí es va quedar. Ara viu a Castelldefels. (...)

P: I vostè, el seu marit és pagès?

R: Sí, sempre hem treballat de pagesos.

P: I vostès dos han treballat sempre per a casa?

R: Alguna vegada ha anat al jornal però poc.

P: Ell?

R: Ell. Jo des de que m'he casat no he anat a cap puesto, bueno he anat al camp, i molt que he anat que m'ha tocat de treballar de tot.

P: Què tenen vostès?

R: Ara tenim olives i ametlles però no tenim res ara ja. Ham tingut vinya, ham tingut presseguers, ham tingut de tot, però és que ara ja no podem treballar.

P: I horta per a vendre'n?

R: També hem vengut horta, molta.

P: Per a vostès o per a altres?

R: Pues a la porta ne veníem, a casa, no en teníem cap de tenda. Però ara los camps s'han quedat en los olivers i los amtellers i l'horta ja l'ham venuda tota.

P: Vostès ho van posar en regadiu?

R: No, no vam posar res ja en regadiu. Som massa vells.

P: I no van tenir mai granja ni res?

R: No. (...) Teníem les terres del meu home, de la família meua i molta que en vam comprar i ara n'acabam de vendre.

P: I la seua germana Maria?

R: Se va casar i va marxar.

P: Per què l'home ere de fora?

R: L'home pràcticament ere del poble. La mare del seu home ere del poble i ell s'hi va criar pel poble quan ell ja ere gran van marxar a Mequinensa i bastant allí bastant temps i ell después se'n va anar a treballar a Barcelona, a Catalunya, Barcelona Barcelona no. I después quan se van casar es van ficar a viure a Sant Boi i encara viuen a Sant Boi. I ara ja estan jubilats.

P: Així vostè sempre han viscut de la terra o tenien algun complement?

R: Natres vivíem de la terra i el meu home de tant en tant anave a algun jornal (...) per la via, allò que anaven a treballar per la via de peó. Del que podíem.

R: Perfecte, moltes gràcies.

P: Me diu que se'n recorda dels noms dels pares de son iaio.

R: Sí (...) Lo meu revisiaio se die Ramon Giner Aüba i ma revesiaia se die Maria Alfonso.

P: Estos són los iaio de son iaio.

R: Los iaio de meu pare. I la iaia de la meua mare se die Roseta Moreno i el iaio es die Joaquín Tomas. És que jo m'ha agradat molt de saber tot això.